

„Büszkén lobogj mindig, sohse hullj porba,
Veled esnék el a drága haza”

Mészáros Zoltán[✧]

A Ludovika Akadémia zászlója és 1901. évi zászlószentelési ünnepe

DOI 10.17047/HADTUD.2026.36.2.97

A zászló az alá tartozókat összekapcsoló szimbólum, az alakulat lelke, az abszolút tisztelet tárgya. Az újonnan kiosztott zászlókat ünnepélyesen felszentelik – megkeresztezik –; a zászló ezután már „élő”, így lehet rá esküdni, harcolni alatta, meghalni érte. A bécsújhelyi Theresianummal azonos szintre lépő Ludovika Akadémia 1901. május 8-án kapta meg zászlaját Ferenc Józseftől, melyet nagyszabású ünnepség keretében szenteltek fel és adtak át a növendékeknek.

KULCSSZAVAK: Ludovika Akadémia, tisztképzés, zászlószentelés, katonai hagyomány, jelkép

The flag dedication ceremony of the Ludovika Academy, 1901

The flag is a symbol that unites soldiers, a sign that embodies the spirit of the unit and commands absolute respect. Newly issued flags are solemnly consecrated and blessed. The flag is then considered „alive”, so one can swear and oath to it, fight under it, and die for it. The Ludovika Academy, which had risen to the same level as the Theresianum in Wiener Neustadt, received its flag from Franz Joseph on May 8, 1901. The flag was consecrated and presented to the students during a grand ceremony.

KEYWORDS: Ludovika Academy, officer training, flag dedication, military tradition, symbol

125 évvel ezelőtt, 1901. május 8-án tartották a Ludovika Akadémia zászlószentelő ünnepélyét, mely a képzési rendszer és az intézmény 1897-ben kezdődött újjászervezésének kiemelkedő jelentőségű eseménye volt. Az uralkodó által június 29-én szentesített 1897. évi XXIII. törvénycikk a Ludovika Akadémiát a bécsújhelyi Mária Terézia Katonai Akadémiával emelte azonos szintre, továbbá az oktatás fókuszát olyan tisztek felkészítésére helyezte, akik további átképzés nélkül szolgálhattak a honvédségen túl a fegyveres erő első vonalának számító császári és királyi hadseregben is.

✧ Nemzeti Közszerzői Egyetem Egyetemi Könyvtár, főigazgató, Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz – Ludovika University of Public Service University Library, general director, Doctoral School of Military Sciences, doctoral student;
e-mail: meszaros.z@uni-nke.hu; <https://orcid.org/0000-0001-8812-2376>

Az újjászervezés nem öncélú volt: a század utolsó évtizedére a honvédség szervezésében és képességeiben is egyre jobban felzárkózott a közös hadsereghez, így egyre fontosabbá vált a tisztképzés átalakítása is. Ez a Ludovika életében a második átszervezés volt, de az előzőnél lényegesen több változtatással járt, szervesen illeszkedve a katonai képzési rendszer új oktatási intézményeket teremtő, teljes körű reformjába.¹ Az addig tulajdonképp hadapródiskolai szinten álló Ludovikát – ahol a növendékeknek négy év alatt a középiskola négy és a katonai képzés három évi tananyagát is el kellett sajátítaniuk – a katonai képzés legfelső fokára helyezték, ezzel együtt pedig létrehozta két hadapródiskolát és egy honvéd főreáliskolát is.² A Ludovika Akadémián az átszervezés irányítója az 1895-től parancsnokként működő és a gyakorlati képzést előtérbe helyező Csesznák Benő³ vezérőrnagy volt, aki azon kevesek közé tartozott, akik jelen voltak a Ludovika mindhárom meghatározó időszakában.

Ebben a környezetben vetődött fel az az igény, hogy az eljövendő avatásokon és más ünnepélyes alkalmakkor az intézet a saját zászlaját lobogtathassa meg. A Ludovika parancsnoka ekkor a Csesznákot követő Nyíri Sándor⁴ ezredes volt, aki 1899. június 21-től töltötte be tisztségét, majd beosztásának változatlanul hagyása mellett 1900. március 8-tól besorolták a frissen létrehozott vezérkari testületbe.⁵ A zászlóadományozás javaslatát báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter terjesztette elő Ferenc Józsefhez írt 1900. december 5-én kelt kérelmében, melynek *pro memoria* mellékletében párhuzamot vont a Ludovika Akadémia és a Mária Terézia Akadémia története, céljai között, hangsúlyozva a két intézmény szoros kapcsolatát, ebből levezetve a leendő zászló adományozásának szükségességét.

„[...] tekintettel az erkölcsi és katonai nevelési eszmére, amely e nemzeti kincsnek a használata ünnepélyes alkalmakhoz kötődne, merném császári és apostoli királyi Őfelségét a legalázatosabban kérni, hogy [...] kegyeskedjen megengedni, hogy a Honvéd Ludovika Akadémia, hasonlóan a Mária Terézia Katonai Akadémiához, egy intézeti zászlóval megajándékoztassék.

A legmagasabb jóváhagyás esetén [...] előterjeszteném, hogy az ünnepélyes zászlószentelés Őfelsége jelenlétében történjék.

Továbbá kegyeskedjék [...] megengedni, hogy [...] főméltóságú Augusztia Mária Lujza főhercegné a zászlószentelésnél a zászlóánya tisztét kegyeskedjen elvállalni és zászlószalagot adományozni. A zászlót a honvédelmi miniszter fogja beszerezni.

1 A Ludovika Akadémia története a képzés tekintetében az első világháborúig három fő korszakra bontható: a hallgatók kora (1872–1883), a növendékek kora (1883–1897) és az akadémikusok kora (1897-től). Vö. Négyesi 2021, 107–175.

2 Vö. Mészáros 2025a, 118–120.

3 Csesznák Benő, született Csesznák Benjamin Ivó (Pusztamagyaród, 1845. 08. 05. – Balatonföldvár, 1909. 09. 27.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata cs. és kir. altábornagy. A Ludovika Akadémián a fegyvertan, a harcászat, a szolgálati szabályzat, a tereptan és a rajz tanára, századparancsnok, az Akadémia könyvtárának első kezelője (1872–1876). A Ludovika Akadémia parancsnoka 1895. 09. 06. és 1899. 06. 20. között. Dezséri Bachó 1930, 964.; Balla 2022, 49–56.; NN 716769.

4 Nyíri Sándor (Székely, 1854. 11. 01. – Bécs, 1911. 05. 05.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata cs. és kir. altábornagy. A Ludovika Akadémia parancsnoka 1899. 06. 21. és 1903. 11. 03. között, majd honvédelmi miniszter 1903. 11. 03. és 1905. 06. 18. között. Dezséri Bachó 1930, 975.; Balla 2022, 59–68.; NN 672340.

5 Balla 2022, 61.

Alázatosan kérem Őfelsége elhatározását, hogy a zászlószentelés napja esetleg 1901. május havában megfelelne-e? [...]

A zászlószentelés programját Őfelségének megfelelő időben, jóváhagyásra, kötelességemnek fogom tartani fölterjeszteni és hogy a zászlószentelés végrehajtására [...] a veszprémi püspököt, Hornig bárót meghívnam.”⁶

A felterjesztésben foglalt minden kérdés teljesült: Ferenc József 1900. december 12-én kelt határozatában támogatta a zászlóadományozás ügyét, hozzájárult, hogy személyesen jelen legyen a zászlószentelésen, elfogadta a zászlóánya személyére tett javaslatot, ahogyan az időpontot is.

Előkészületek

Hamarosan kijelölték a zászlószentelés napjául május 8-át, és megkezdődtek az előkészületek. A programot a honvédelmi miniszter határozta meg és utasította az Akadémia parancsnokát, hogy intézkedjen a helyszínen a szervezésről. Nyíri ezredes a különböző feladatcsoportokat bizottságokra bízta. A meghívók például Gerenday Tivadar⁷ őrnagy vezetésével Vághó Ignác,⁸ Létay Gyula,⁹ Nagy László¹⁰ századosok, dr. Czékus Miklós¹¹ ezredorvos és Buza József¹² főhadnagy feladatkörébe tartoztak. A nagyszabású esemény díszítőelemeit Deseő Lajos¹³ százados tervezte meg, munkájában Nagy László, Dassinger Vendel¹⁴ és dr. Sármay József¹⁵ századosok

6 Özv. Duska Alajosné, született Fülöpp Klára fordítása alapján. Vö. Rada 1998, 728–735.

7 Gerenday Tivadar, tóthi és gárdonyi (Középtúr, 1847. 10. 01. – Budapest, 1944. 03. 19.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. A Ludovika Akadémián a német és francia nyelv, a szépírás, szabadkézi rajz, szolgálati szabályzat és hadtörténelem tanára. Dezséri Bachó 1930, 967.; Istvánffy 1899, 642.; NN 719233.

8 Vághó Ignác (Pápa, 1856. 09. 14. – Budapest, 1920. 05. 31.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. A Ludovika Akadémián az általános történelem, hadseregszervezés, csapatszolgálat, katonai irányítás és közigazgatás tanára, valamint osztálytiszt és a Ludovika Akadémia Közlönyének szerkesztője, rovatvezetője. Dezséri Bachó 1930, 982.; Istvánffy 1899, 705.; Mészáros 2025b, 55–57.; NN 713713.

9 Létay (Landau) Gyula, nyíri (Molnár, 1866. 01. 07. – Budapest, 1928. 01. 14.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. A Ludovika Akadémián a katonai földrajz tanára. Dezséri Bachó 1930, 972.; Szakály 1984, 569.; NN 891142.

10 Nagy László (Senyepusztá, 1862. 08. 31. – Budapest, 1937. 10. 03.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata alezredes. A Ludovika Akadémián a torna, vívás, tereptan és rajz, terepfelvétel tanára, osztálytiszt. Dezséri Bachó 1930, 974.; Istvánffy 1899, 672–673.; NN 816609.

11 Dr. Czékus Miklós, kunaplócai (Rozsnyó, 1861. 09. 17. – ?). Ezredorvos. A Ludovika Akadémia természet- és technológia tanára, a természettani szertán gondnoka, intézeti orvos. Dezséri Bachó 1930, 964.; NN 963068.

12 Buza József (? – Budapest, 1915. 05. 29.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata őrnagy. A Ludovika Akadémia magyar nyelv és katonai ügyirány, csapatszolgálat, gyakorlati szabályzat, hadseregszervezés tanára, osztály- és oktatótiszt. Dezséri Bachó 1930, 963.; NN 969794.

13 Deseő Lajos, szénviszlói (Léva, 1875. 02. 01. – Budapest, 1962. 08. 15.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata címzetes tábornok. A Ludovika Akadémia német nyelv, szabadkézi rajz és tájrajzolás gyakorlatok tanára. Dezséri Bachó 1930, 965.; Szakály 2024: 92.; NN 739063.

14 Dassinger Vendel (? – ?). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata százados. A Ludovika Akadémia erődítéstan, műszaki oktatás, utászszolgálat tanára, századtiszt. Dezséri Bachó 1930, 964.

15 Dr. Sármay József (Steiner Izidor) (Kecskemét, 1862. 03. 05. – Budapest, 1934. 10. 01.). Jogász, katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. A Ludovika Akadémia francia nyelv, gyorsírás, magyar nyelv és orosz nyelv tanára, a fényképészeti műterem gondnoka. Dezséri Bachó 1930, 978.; NN 731737.

segítették, a kivitelezést pedig a budapesti Rumbold Bernát¹⁶ címfestő műhelye valósította meg. A katonai és biztonsági vonatkozású tervek kidolgozásával Brabécz Gyula¹⁷ alezredest bízták meg, aki Haubert Henrik¹⁸ és Bileczky Ede¹⁹ századosok segítségével hajtotta végre a feladatot.²⁰

Ahogy közeledett az ünnep, az események menetrendszerűen követték egymást. A honvédelmi miniszter nevében kiadott 3211/eln. sz. körlevelében, április 24-én Gromon Dezső államtitkár hivatalosan tájékoztatta a honvéd parancsnokságokat, dandárokat, ezredeket, központi szervezeteket és minden érintettet, hogy a zászlószentelés ünnepe május 8-án lesz, délelőtt 10 órakor fog kezdődni. Kedvező időjárás esetén a női vendégek számára tribünöket építenek, a polgári férfi nézőközönség számára pedig állóhelyeket jelölnek ki, melyekre jegyeket lehet vásárolni, illetve a tisztek és tisztségviselők családtagjainak igényelni az Akadémiától (rossz idő esetén a polgári látogatók számára nem lesz lehetőség az esemény megtekintésére).²¹

A hivatalos programot Fejérváry miniszter másnap, április 25-én kelt 3181/eln. sz. rendeletében közölte, melyet az elosztó szerint 215 magyar és 27 horvát nyelvű változatban, címenként két példányban osztottak ki a parancsnokságoknak. A részvétellel kapcsolatban a miniszter az alábbi határozatot hozta: „Elrendelem, hogy ezen ünnepélyen az összes – a m. kir. honvédségnél beosztott tábornokok, dandár-, ezred- és csendőr kerületi parancsnokok, a honvéd nevelő- és képző intézetek parancsnokai – amennyiben más fontos szolgálati ügy által akadályozva nem volnának, amiről hozzáam haladéktalanul jelentés teendő – részt vegyenek, s ezenkívül a következő küldöttségek rendeltessenek ki.” Honvéd gyalog- és huszárezrendként 1 törzstiszt, 2 százados, 3 alantas tiszt és 1 tiszthelyettes, a honvéd főreáliskola és a honvéd hadapródiskolából 4-4 százados vagy alantas tiszt, csendőrkerületenként 2-2 százados és 3-3 alantas tiszt (vagy tiszthelyettes), a m. kir. horvát szlavón csendőrpáncsnokságtól 2 százados és 2 alantas tiszt (vagy hadapród tiszthelyettes), a honvéd főreáliskolából a 3. évfolyam 3 első növendéke, honvéd hadapródiskolánként pedig a 3. évfolyam 4 első növendéke. Elrendelte továbbá, hogy a kirendelt résztvevők kincstári költségen utazzanak, a vidékiek számára két nap számítandó fel. Utasított minden olyan budapesti állomáshelyen tartózkodó tényleges állományú (honvéd és csendőr) tisztet, tiszthelytestet, honvéd és csendőr tisztviselőt, aki május 8-án nincs szolgálatra beosztva, hogy kötelezően jelenjen meg az eseményen. A kivezényelt állományon kívül lehetőséget biztosított érdeklődőknek is a részvételre, a parancs szerint ehhez az előjárók szabadságot fognak engedélyezni és menetlevelet állítanak ki.

16 Rumbold Bernát (Pest, 1848. 02. ? – Budapest, 1922. 08. 20.). Festő, címfestő, zászlógyáros, címerfestő. Halotti anyakönyv, Budapest, IX. ker., 1922., 3624.

17 Brabécz Gyula (Munkács, 1860. 01. 29. – Nagymád, 1937. ?). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata címzetes altábornagy. A Ludovika Akadémia szolgálati szabályzat tanára, növendékszázlőalj-parancsnok, a harcászati kiképzés vezetője. Dezséri Bachó 1930, 963.; Istvánffy 1899, 624–625.; NN 824398.

18 Haubert Henrik (? – ?). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata őrnagy. A Ludovika Akadémia gyakorlati szabályzat és harcászati kiképzés tanára, századparancsnok. Dezséri Bachó 1930, 967.

19 Bileczky Ede (Szolnok, 1858. 12. 05. – Sopron, 1940. 09. 16.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata címzetes vezérőrnagy. A Ludovika Akadémia gyakorlati szabályzat és harctéri kiképzés tanára, század- és évfolyamparancsnok. Dezséri Bachó 1930: i. m. 963. Hegedűs 2017.

20 [s. n.] 1901c, 443.

21 HFP 790.

A nyomtatott, négyoldalas programhoz („Az 1901. május 8-án végbemenő zászlószentelő és hódoló ünnep programja”) annyit fűzött hozzá, hogy kedvezőtlen időjárás esetén a zászlószentelés az intézet kápolnájában kerül megtartásra, ahova az uralkodóház tagjait és a főbb méltóságokat, illetve a tábornoki és ezredesi rangban álló tiszteket és tisztviselőket várják, a többi tisztnak és a küldöttségeknek a díszteremben kell gyülekezniük úgy, hogy fél tízre mindenki a helyén legyen. Megjegyezte továbbá, hogy a díszbédén és a díszbálon csak a külön meghívottak vehetnek részt helyszűke miatt (megjelenés díszben), viszont minden tisztet figyelmeztetett arra, hogy a zászló átadásánál, az Akadémia parancsnokának beszéde végén a Ferenc Józsefre mondott háromszoros éltetést hangosan ismételjék.²²

Május 1-jén Gromon Dezső államtitkár a miniszter nevében módosító rendeletet bocsátott ki 3430/eln. számon: ebben a programban pár személyügyi (főleg a zászlószegyek beverésének sorrendjét illető) változást foganatosított, valamint utasításba adta, hogy kedvezőtlen időjárás esetén is teljes dísz (gála) a kötelező viselet, a belöldi rendek nagykeresztjeinek szalagjaival.²³ Még ezen a napon kiküldték a bál meghívóit is. Az elegáns, színes papírra három színnel nyomott (kék, piros és arany) meghívót a Pesti Könyvnyomda Rt.-nél gyártatták le, s díszítésként ugyanúgy ábrázolták rajta a címet a két álló angyallal, ahogyan a zászlón is látható. A szöveg kitér a díszvendégekre is: „Ő császári és apostoli királyi felsége a bálon való legmagasabb megjelenését kilátásba helyezte, a védnökséggel pedig Klotild főhercegasszony ő császári és királyi fensége kegyeskedik az intézetet megtisztelni. Kezdeté 9 órakor.”²⁴

A zászlószentelés előtti utolsó jelentősebb utasítás május 4-i keltezésű, a Budapesti Honvéd Állomásparancsnokság 3748. sz. rendelkezése (36. sz. HÁP): ebben Csesznák Benő altábornagy, a pesti I. honvédkerület parancsnoka (1899. június 21-én nevezik ki, 1900. november 1-jétől pedig beosztásában altábornaggyá nevezték ki²⁵) összefoglalja a korábbi, az eseménnyel kapcsolatban hozott rendeleteket és részben kiegészíti azokat: például utasítja az alárendelt parancsnokságokat arra, hogy a királyi felvonulási útvonalon és ezek „közvetlen környékén d. e. 9 órától d. u. 1 óráig a legénység atillában és csákóban jelenjen meg, a tisztiszolgáknak és lóápolóknak pedig [...] megjelenni nem szabad.” Végül az utasítás kitér arra is, hogy a IX. kerületben található vásárteret – azaz a Fővám teret – a csapatok gyakorlótér gyanánt nem használhatják.²⁶

A zászlószentelési ünnepség²⁷

1901. május 8-án, szerdán az égen szórványosan felhők gyülekeztek, a főváros igazi szeszélyes tavaszi időjárásra számíthatott. A nap folyamán csekély eső esett és érezhetően hűvösebb volt, mint kedden: napközben a hőmérő 18 °C-ot mutatott.²⁸

²² HFP 821.

²³ HFP 845.

²⁴ HFP 1007.

²⁵ Balla 2022, 54.

²⁶ HFP 1034.

²⁷ Vö. HFP 821.; [s. n.] 1901c, 441–463.; Dezséri Bachó 1930, 633–649.

²⁸ Vö. Éghajlati adatsorok. Budapest. Napi adatok. 1901. május.; [s. n.] 1901a, 11.

Budapest zászlódíszben várta az ünnepet, a Ludovika és környezete pedig egészen átalakult az esemény tiszteletére. Az előző hetekben a főépület elé oszlopcsarnokot emeltek, és az Üllői út felől, ahonnan Ferenc Józsefet és kíséretét várták, diadalkaput állítottak, rajta felirattal: „Istennel, királyért és hazáért.” A diadalkapura és annak oszlopaira számos villanygót szereltek. A kapu mögött hosszú árbócokat állítottak, melyeken nyolcméteres nemzetiszínű zászlók lengtek. A főépületet a szárnyépülettel és a lovardával összekötő folyosók alatti kapukat felékesítették. Mivel a terv szerint az uralkodó a déli kapun lép be a zászlószentelés helyéül szolgáló nagyrétre, erre különösen nagy gondot fordítottak. A kapu felett annak a hármas szoborcsoportnak a gipszből készült eredetije állt, amit ma a Ludovika parkjában láthatunk: középen Mária Ludovika királyné alakja, aki épp átnyújtja az intézet alapítólevelét a jobbján helyet foglaló József nádornak, balján Buttler János gróf, az Akadémia legbőkezűbb támogatója. Ezt a kompozíciót Deseő Lajos százados, az Akadémia rajztanára tervezte és Bassler Adolf²⁹ készítette el, és az 1919-ben történt ledöntéséig a parkban állt.³⁰ A szoborcsoport alatt Mária Ludovika királyné szavai voltak olvashatók: „Hirdesse a nemzethez való vonzalmunknak emlékezetét.” A kapu két oldalára Magyarország vármegyéinek színes címereit, középen Ferenc József monogramját helyezték.³¹ A nagyrét déli oldalán három ideiglenes építményt emeltek egy 30 méter hosszú és 25 méter széles emelvényen. Középen egy három oldalról nyitott kápolnát, két oldalára pedig görög stílusú fehér oszlopcsarnokokat: egyet az uralkodó és családja, a másikat pedig a főméltóságok számára. A kápolnával szemben, a térség északi oldalán félkörben 5-8 soros tribünök álltak a hölgyvendégek részére.

A program reggel öt órakor kezdődött: ekkor fújt ébresztőt a főépület bejárata előtt és a park felőli oldalon a m. kir. budapesti 1. honvédgyalozezred zenekara. Az első vendégek nyolc óra körül érkeztek: fogatok hosszú sora várt a Fűvészkert felőli oldalon bejutásra, de sokan gyalogosan jöttek. A növendékek meghívhatták szüleiket és hozzátartozóikat, s bár a résztvevőkről nem maradt fent pontos adat, a hölgyvendégek száma meghaladta a négyezret. A főépület előtti teret a rendőrség lezárta, a vendégek útvonalán – akiket az Akadémia tanári karából és a felsőbb tiszti tanfolyam hallgatóiból alakult bizottság fogadott és kalauzolt a helyére – az 1. honvédgyalozezred és a cs. és kir. 6. gyalozezred katonái álltak sorfalat. A nagyréten a tisztek számára fenntartott hely mögött magas dobogót emeltek a Budai Dalárda tagjai számára. Az ideiglenes kápolna és az oszlopcsarnok körül a koronaórság alabárdosai alkottak dízsorfalat.

Kilenc órakor kivonult és vonalban felfejlődött a három századból álló akadémiai növendékszázlólaj a kápolnasátorral szemben. Jobbszárnyukon az 1. honvédgyalozezred zenekara állt, balszárnyukon a tanári kar két sorban, mellettük arccal nyugatnak oszlopban a cs. és kir. 32. gyalozezred, az 1. honvédgyalozezred, az

²⁹ Medvey 1939, 78.

³⁰ Az avatás 1903-ban történt, a szobrot 1919-ben lerombolták, és csak tíz évvel később nyílt rá mód, hogy Vass Viktor szobrászművész újramintázza. Az ércebe öntött szobor avatása 1929. június 24-én történt. A második világháborút követően eltávolították, helyén csak a csonka alapzat maradt meg. A szoborcsoport azonban nem semmisült meg: a rendszerváltást követően Súlysápon megtalálták, kijavították és 1992 óta ismét a Ludovika Nagyrétjén áll. Dezséri Bachó 1930, 852.; Rada 1992, 4–5.

³¹ [s. n.] 1901c, 444.; Dezséri Bachó 1930, 634–635.

1. honvéd huszárezred és a cs. és kir. 16. huszárezred kivezé nyelt századai. Mellettük a katonai akadémiák hallgatóinak küldöttségei sorakoztak fel. A cs. és kir. 32. gyalogezred zenekara a kápolna és a főméltóságok sátra mögötti részen foglalt helyet, míg a cs. és kir. 4. hadtesttüzérezred egyik ütegét a csapatok mögötti gyakorlótéren állították fel zárt arcvonásban, déli irányba. A kivonult csapatok parancsnoka Brabéc Gyula alezredes, a növendékszázlólaj parancsnoka volt, a zászlólajparancsnok Haubert Henrik százados-törzstisztjelölt, századparancsnokok pedig Bileczky Ede, Sréter István³² és Sztavinszky Kázmér³³ századosok voltak.

Fél tízig megérkeztek a díszmagyarba öltözött vendégek, köztük a kormány és az országgyűlés mindkét házának tagjai, az alapítók jogutódjai, egyházi méltóságok, törvényhatóságok, katonai előjárók.

Az uralkodó és kísérete a Budavári Palotából indult, a Dísz téren át a Főherceg Albrecht (ma Hunyadi János) úton jutott a Lánchídig, majd a Ferenc József (ma Széchenyi István) tér, Fürdő (ma József Attila) utca, Erzsébet tér következett, ezután a Deák Ferenc tér, a Károly körút, a Múzeum körút, a Kálvin tér, végül az Üllői úton közelítette meg a Ludovika Akadémiát.³⁴ Az uralkodócsalád tagjai közül először - Klotild és Augusta Mária főhercegnék érkeztek meg, udvarhölgyeik, Szirmay Sarolta és Zichy Ilona Erzsébet grófnők kíséretében. A főhercegasszonyokat Megay³⁵ és Csakurda³⁶ III. évfolyamos növendékek köszöntötték díszcsokorral az Akadémia képviselőjében. A nagyrét kapujához érkezett József Károly Lajos főherceg, a honvédség főparancsnoka, továbbá József Ferdinánd toszkán örökös nagyherceg, valamint Frigyes és Ágost főhercegek, akik csatlakoztak a királyi fogadóbizottsághoz. A bizottság a következő tagokból állt: báró Fejérváry Géza tábornagy, honvédelmi miniszter, Edmund von Krieghammer közös hadügyminiszter, báró Beck Frigyes tábornagy, herceg Lobkowitz Rudolf tábornagy, Bolla Kálmán altábornagy, honvédfőparancsnoksági adlátus, Johann Baptist von Waldstätten általános hadtestfelügyelő, Gromon Dezső honvédelmi államtitkár, Bihar Ferenc és Láner Győző altábornagyok, a Honvédelmi Minisztérium I. és III. ügycsoportjának főnökei, Csalány Géza vezérőrnagy, Horváth Dénes vezérkari őrnagy, a Honvédelmi Minisztérium XXI. Ügyosztályának³⁷ vezetője, továbbá a kivonult csapatok előjárói, ezredparancsnoktól felfelé. A bizottság tagja volt még Rohonczy György altábornagy, városparancsnok, Klobucsár Vilmos altábornagy, a magyar kir. lovasság felügyelője, valamint a Ludovika Akadémia parancsnoka, Nyíri Sándor vezérkari ezredes is.

32 Sréter István, szandai (Cserhátsurány, 1867. 11. 10. – Budapest, 1942. 09. 02.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. Honvédelmi miniszter (1920. 07. 19. – 1920. 12. 16.). A Ludovika Akadémia gyakorlati szabályzat, gyakorlati kiképzés és csapatszolgálat tanára, századparancsnok. Dezséri Bachó 1930, 979.; NN 657972.

33 Sztavinszky Kázmér (? – ?). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata alezredes. A Ludovika Akadémia hadseregszervezés tanára, fegyvertiszt, osztály- és oktatótiszt, századparancsnok. Dezséri Bachó 1930, 981.

34 HFP 1034.

35 Nánássy-Megay Ernő, vitéz kiskárándi és váradi (Kassa, 1880. 07. 29. – Budapest, 1964. 04. 17.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. Dezséri Bachó 1930, 928.; PIM 102369.

36 Csakurda Rezső (Bécs, 1881. 01. 06. – ?). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata őrnagy. Dezséri Bachó 1930, 928.; Kis-Szőgi 2026, 150.

37 Azaz a honvéd nevelő- és képzőintézetek ügyeivel foglalkozó minisztériumi részleg.

Tíz órakor az Üllői útról a díszkapun át gördült be az uralkodót szállító hintó. Ferenc József, fogadta a honvédség főparancsnokának, a honvédelmi miniszternek és az Akadémia parancsnokának jelentését, majd főhadsegédje, Arthur Heinrich von Bolfras tábornagy kíséretében lelépte az arcvonalat és a királyi sátorba ment. Miután mindenki elfoglalta helyét, báró Hornig Károly veszprémi püspök pontifikálásával kezdetét vette az ünnepi mise. A tábori istentiszteletet a harminckettesek zenekara két egyházi énekkel kísérte, a csapatok pedig az úrfelmutatás alatt háromszoros díszsortüzet adtak.

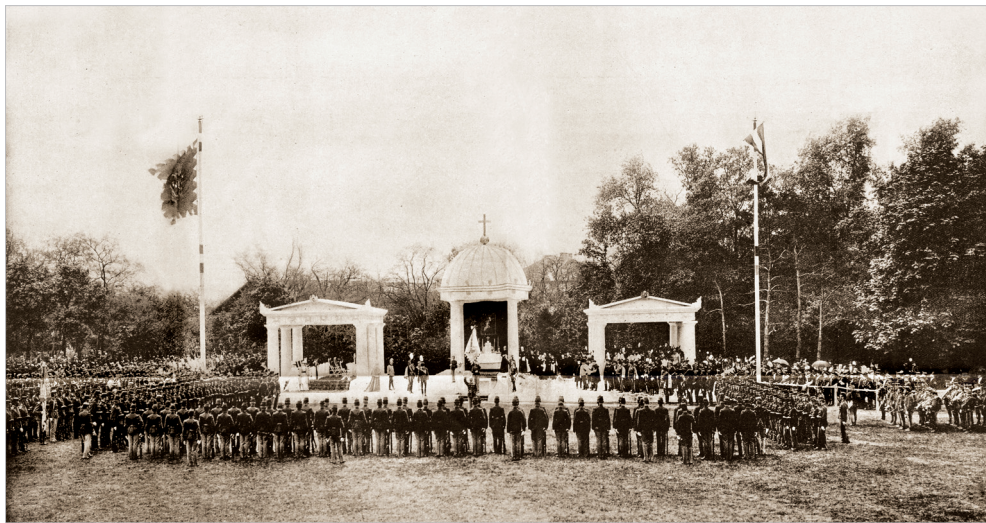
A szertartás végén a zászlóanya, József főherceg neje, Augusztia Mária Lujza főhercegné felkötötte a zászlóra a szalagot, majd kezdetét vette a zászlószentelés. A zászlótartó letérdelt, a nagyréten álló csapatok tisztelegtek, a kápolnával szemben álló tisztikar és a ludovikás növendékek kardot rántottak, majd Hornig püspök megszentelte a zászlót. A szentelést követően a növendékszászlóalj négyszöget alkotott, ehhez felzárkóztak a kivonult csapatok, ezután az Akadémia tisztikara is beállt a négyszögbe. A püspök rövid beszédet intézett a megjelentekhez: „A zászló a honvédek szentsége és dicső záloga azon bizalomnak, melyet a király és a haza harcosainak vitézségébe helyez, a legválságosabb pillanatokban ez a sorakozásnak és egyesülésnek jelvénye, mely alatt győzni, vagy halni kell, – így szól a Szolgálati Szabályzat. [...] Legyenek bátrak, vitézek, hősök, lovagiasak és nemesen büszkék [...]”

A beszédet követően a zászlót Nagy Pál³⁸ és Sárkány Jenő³⁹ vezérkari századosok a négy évfolyam rangban első növendékeivel kiterítették a kápolna előtti asztalra és megkezdődött a szegbeverés ünnepélyes aktusa. A zászlószegeket már előzetesen rögzítették, a felkért személyek egy díszes kalapáccsal csak jelképesen ütötték meg a számukra kijelölt szegeket. Az első három szeget Isten dicsőségére Hornig püspök ütötte be, majd Ferenc József következett, utána Augusztia Mária Lujza főhercegné, Frigyes főherceg, herceg Lichtenstein Rezső altábornagy, az uralkodó első főudvarmestere, Széll Kálmán miniszterelnök, Krieghammer közös hadügyminiszter, báró Beck Frigyes tábornagy, Eduard von Paar lovassági tábornok és Arthur Heinrich von Bolfras tábornagy, főhadsegédek, utánuk báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter és sorra a magyar miniszterek és főméltóságviselők.⁴⁰ Az intézet

38 Nagy Pál, vitéz nemes (Sajósenye, 1864. 09. 08. – Budapest, 1927. 02. 10.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata cs. és kir. altábornagy, m. k. honvéd gyalogsági tábornok. A Ludovika Akadémia harcászati és hadtörténelem tanára, a Ludovika Akadémia Közlönye szerkesztője. Dezséri Bachó 1930, 974.; Istvánffy 1899, 673.; Balla 2024: 177–182.; NN 662120.

39 Sárkány Jenő, vitéz illenczfalvi (Pilis, 1869. 01. 28. – Keszthely, 1955. 10. 20.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata m. k. honvéd altábornagy. A Ludovika Akadémia harcászati, hadseregszervezési és hadijáték tanára, a Ludovika Akadémia Közlönye szerkesztője. Dezséri Bachó 1930, 978.; NN 792706.

40 Gróf Széchenyi Gyula, a király személye körüli miniszter, Wlassics Gyula kultuszminiszter, Lukács László pénzügyminiszter, Darányi Ignác földművelésügyi miniszter, Cseh Ervin horvát-szlavón-dalmát tárca nélküli miniszter, Hegedüs Sándor kereskedelmi miniszter, gróf Apponyi Lajos udvarnag, gróf Csáky Albin főrendiházi elnök, Perczel Dezső képviselőházi elnök, herceg Windischgrätz Lajos lovassági tábornok, főcsapatfelügyelő, gróf Pálffy András lovassági tábornok, a magyar királyi testőrség kapitánya, báró Orczy Béla országbíró, gróf Khuen-Héderváry Károly horvát-szlavón-dalmát bán, gróf Szapáry Gyula tárnokmester, gróf Andrássy Aladár főkamarmester, gróf Festetics Tasziló főpohárnok, báró Radvánszky Béla és gróf Széchenyi Béla koronaőrök, herceg Lobkowitz Rudolf tábornagy, a IV. hadtest parancsnoka, Gromon Dezső államtitkár, Bolla Kálmán altábornagy, Klobucsár Vilmos altábornagy, Csesznák Benő altábornagy, Márkus József főpolgármester, Láner Győző altábornagy, Bihar Ferenc altábornagy, Horváth Dénes vezérkari őrnagy.

Augusztai főhercegasszony szózatot intéz a növendékekhez

(Forrás: [s. n.] 1901c, III. mell.)

részéről pedig Nyíri Sándor vezérkari ezredes, a Ludovika Akadémia parancsnoka, valamint Brabéczy Gyula alezredes, Gerenday Tivadar őrnagy, Haubert Henrik százados, Bileczky Ede százados, Megay Ernő III. évfolyamos növendék, Politovszky István⁴¹ II. évfolyamos növendék, Váry Endre⁴² a tisztképző tanfolyam nevében, végül Karcsay Béla⁴³ I. évfolyamos növendék. A szertartás rövidítése miatt a tanári kar tagjai és a növendékek május 16-án a Ludovika kápolnájában folytatták a szegbeverést.⁴⁴

Miután Ferenc József és a főméltóságok elhelyezték az emlékszegeket a zászlórúdon, Fejérváry Géza⁴⁵ alezredes az Akadémia parancsnoka nevében felkérte az uralkodót és a magasrangú vendégeket, hogy neveiket írják be az Akadémia emlékkönyvébe. Ezt az emlékkönyvet 1899. június 25-én indították, amikor Mária Ludovika császárné festményét elhelyezték az Akadémia dísztermében.

A szegbeverés szertartása alatt Bellovics Imre⁴⁶ karnagy vezetésével a Budai Dalárda tagjai énekelték a Ludovika tanárának, Vághó Ignác századosnak erre az

41 Politovszky István (Újvidék, 1880. 08. 03. – ?). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata vezérkari alezredes, nyugállományú ezredes. Hadnaggyá avatása a gyalogságnál: 1902. szeptember 1. (13. rangszámon). Dezséri Bachó 1930, 928.

42 Papp-Váry Endre (Pécs, 1882. 08. 01. – ?, 1956. 09. 09. előtt). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. Lásd: NN: 789173. Dunántúli Napló 1956. szeptember 9. p. 7., Kis-Szögi p. 147.

43 Karcsay Béla, vitéz (Katymár, 1882. 11. 20. – 1944 után). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. NN 867609.; Kis-Szögi 2026, 158.

44 Dezséri Bachó 1930, 640.

45 Fejérváry Géza, komlóskeresztesi (Mucson, 1857. 11. 21. – Nagykeszi, 1921. 10. 23.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata alezredes. A Ludovika Akadémia lovassági gyakorlati szabályzat, lovaglás, harcászati kiképzés tanára, lovarda-különítményparancsnok. Dezséri Bachó 1930, 966.; NN 826221.; PIM 247635.

46 Bellovics Imre (Budafok, 1847. 08. 26. – Budapest, 1921. 03. 27.). Karnagy, énektanár, pedagógus, polgári iskolai tanár. PIM 45910.

alkalomra írt ódáját, melyet Szabados Béla⁴⁷ zeneakadémiai tanár zenésített meg. Az öt versszakos ünnepi költemény utal az ezeréves magyarságra, a nehezen megvalósuló katonai akadémiára, Ferenc József erényeire, végül a most szentelt zászló jelképi fontosságára: „Leng a zászló is, hadúr bizalmának / Vitézségre intő szent záloga; / Óh dicső erekle, drága talizmán. / Esküfogadásunk hív tanúja! / Vészben, viharban Te vezess bennünket, / Hadak útján lelkesíts a harcra, / Büszkén lobogj mindig, sohse hullj porba, / Veled esnék el a drága haza.”

A zene elhallgatott, a tisztek és a növendékek alakzatba rendeződtek. A zászlótartó – balján az Akadémia parancsnoka – a zászlót magasba emelte, a felvonult csapatok tisztelegtek. Ezután Ferenc József kíséretével a zászlóhoz lépett. Ekkor a zenekar és a dobosok gyülekezőt adtak, majd az ezredkürtös háromszor figyelem-jelet fújt. Nyíri ezredes kivette a régi zászlótartó kezéből a zászlót, magasra tartva felmutatta. Augusztai főhercegasszony a zászló mellett a következőt mondta: „Szívem sugallatát követtem, amidőn mint zászlóanya, forrón szeretett királyunk kegyelméből és a magyar honvédség iránt táplált rokonszenvem és szeretetem által indíttatva, felséges urunk legmagasabb bizalmának zálogára, e zászlóra szalagot illesztettem. Kövessék híven szent hivatásukat. Kövessék e jeligét: Istennel, királyért és hazáért. Kövessék ezt szívük utolsó dobbanásáig, utolsó csöpp vérüket is legyenek készek érte feláldozni.” A zászlóanya szavai után Nyíri ezredes lelkesítő szavai következtek: „Ludovika Akadémia növendékei! Kegyelettől áthatva, dobogó szívvel emelem magasra e szent jelet, felséges királyunk és hadurunk kegyelméből e pillanattól kezdve akadémiánk palládiumát. [...] Szeplőtlen fenségében nyújtom felétek e zászlót: a király adományozta, felséges unokája, a zászlóanya felékesítette, az egyház megszentelte: diadalra juttatni a ti feladatotok. Ezt parancsolja a király, várja a haza, követeli a becsület. [...] Kalauzoljon benneteket a hadak útjain, varázsolja lelki szemeitek elé a honfírények és hősi feláldozás ragyogó példaképeit, vezessen benneteket a hazaszeretet vérről szentelt oltáraihoz, fesse elétek a »Moriatur« felséges jelenetét, tanítson és buzdítson benneteket a rendületlen királyhűsége és honszeretelmére! [...]” Ezzel a parancsnok az uralkodó nevében átadta a zászlót Birck Ernő⁴⁸ II. évfolyamos növendéknek és háromszoros éljent vezényelt az uralkodóra, amit az összes jelenlévő megismételt. A növendékszászlóalj vonalba fejlődött, díszsortüzet adott, majd díszjel és a néphimnusz következett.

Az ünnepi rendezvény következő programpontja, a magyar királyi honvédség tisztikarának hódolata, melyhez a tábornokok, törzs- és főtisztek felsorakoztak József főherceg mögé, szemben Ferenc Józseffel. A hódolatot a honvédség főparancsnoka tolmácsolta az uralkodónak, amit Ferenc József rövid válasza követett. Ezután a József főherceg mögött álló tábornokok és főtisztek háromszoros éljent kiáltottak: „a király meglepetten és láthatólag megindulva fogadta a lélekemelő hódolatnak ezt a ritka szép manifesztációját, mely ennek a fényes ünnepnek is a legfényesebb

47 Szabados Béla, született Szvoboda Béla Antal (Pest, 1857. 06. 03. – Budapest, 1936. 09. 15.). Zeneszerző, a Nemzeti Zenede főigazgatója, zeneakadémiai tanár. PIM 70625.

48 Birck (Birk?) Ernő (Gelse, 1879. 10. 01. – 1923 után). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata huszár főhadnagy. Hadnaggyá avatása a lovasságnál: 1902. szeptember 1. (8. rangszámon). Dezséri Bachó 1930, 929.; Kis-Szögi 2026, 153.

jelenete volt.” Az uralkodó kezét kalapjához emelte, majd József főherceghez lépett és „hosszasan, melegen kezét szorított vele”.⁴⁹

A hódolatot az egységek díszmenete követte, majd az uralkodó és kísérete a szárnyépület mellett várakozó fogatokhoz ment. Ekkor fél tizenkettő volt.

Délután kettőkor díszebédet adtak a zászlószentelés tiszteletére. Ennek rendezői dr. Gere Gyula⁵⁰ törzssorvos, Koschowitz Gyula⁵¹ és Mayer Frigyes⁵² századosok voltak, az ebédet pedig Drechsler Béla⁵³ vendéglős szolgáltatta.

A főhercegek, főtisztek és a testvérintézetek növendékküldöttségei a vívóteremben, a ludovikás növendékek a tornateremben étkeztek. Az ebédet köszöntők sora követte: József főherceg a királyra, Krieghammer közös hadügyminiszter a honvédségre mondott köszöntőt. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter az Istennek, a királynak, „valamint az orvosi tudománynak, hogy megérhettem a mai napot, amely hátalévő napjaimnak büszkesége lesz”, továbbá Hornig püspöknek és a közös hadügyminiszternek köszöntö meg a jeles napot, majd így folytatta: „Poharamat emelem a hadsereg üdvére, amelyből, miként én és a honvéd hadseregnek még sok bajtársa került ki, s amely a jövőben, miként eddig, mindig dicsőségesen fogja feladatát teljesíteni. Ez a hadsereg éljen, éljen, éljen!” Magyar nyelven mondott köszöntőt Frigyes és József Ágost főherceg is. Az asztalbontást követően a honvéd zenekar fél ötig játszott.

Este kilenc órára hirdették a díszbált. Miután besötétedett, a Ludovika parkját és az épület előtti teret villanyizzókkal világították meg, sőt, a közeli szülészeti klinikán elhelyeztek egy reflektort, mely zöld színbe borította az ideiglenes diadalív főalakját. A főépület elé sorra érkeztek a fogatok, a kapualjban a fogadásra kirendelt tisztek álltak, a széleken díszőrség, az épület központi lépcsőjének húsz fokán koronaőrök, feljebb pedig a növendékek álltak sorfalat. Az uralkodóház tagjai közül először Klotild főhercegné érkezett József főherceggel. Klotild főhercegné Augustza főhercegnét mint a bál védnökét képviselte.⁵⁴ Kilenc óra után érkezett Ferenc József, aki az 1. huszárezred ezredesi egyenruháját viselte. Az Akadémia kapujában József főherceg, Nyíri ezredes és az intézet tanári kara fogadta. A díszteremben az uralkodó Klotild főhercegnét kísérte a bálanyai emelvényhez, őket a királyi család tagjai, valamint Krieghammer közös

49 Ferenc József a spanyol udvari etikett szabályai szerint élt, aminek értelmében az uralkodó személye szent és sérthetetlen. A protokollrendszerhez tartozott az is, hogy az alattvalók nem érinthetik meg az uralkodót, aki rendkívül ritkán és kevés emberrel fogott kezét. Bár József főherceggel rokonságban állt, a gesztus számottevő volt. Vö. Vér 2009, 102–111.

50 Dr. Gere Gyula, nyírmegyesi (Békés, 1854. – Budapest, 1932. 08. 03.). Orvos, katonatiszt, legmagasabb rendfokozata vezérőrsorvos. A Ludovika Akadémia egészségi ápolás, egészségügyi szolgálat tanára, orvosfőnök, intézeti kórházparancsnok. Dezséri Bachó 1930, 966.; [s. n.] 1932, 8.; PIM 81082.

51 Koschowitz Gyula (1858 – Budapest, 1936. 10. 11.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata alezredes. A Ludovika Akadémia betűszámán, mértan, vegytan, ábrázolóméltan tanára, a zeneoktatás felügyelője, a hangszerek gondozója, továbbá a tisztí kaszinó gondnoka és elnöke. Halotti anyakönyv, Budapest, VI. ker., 1936., 1624.; Dezséri Bachó 1930, 970.

52 Mayer Frigyes (? – ?). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata ezredes. A Ludovika Akadémia másodgazdászatkézelő-tisztje. Dezséri Bachó 1930, 973.; RK 43 (158) (1916. 12. 16.), 3091.

53 Drechsler Béla (? – Budapest, 1927. 08. 30.). Étteremtulajdonos. Az Operaházzal szemközt, a legutóbbi időig a Balettintézetnek helyt adó épület földszintjén működő híres Drechsler kávéház és vendéglő tulajdonosa. [s. n.] 1927, 5.

54 Augustza főhercegné márciusban vesztette el hároméves kislányát, Gizella Augustza Anna Mária főhercegnőt. Vö. [s. n.] 1901d, 4.

hadügyminiszter, Széll Kálmán miniszterelnök, gróf Goluchowsky Agenor közös külügyminiszter, továbbá Hegedüs, Darányi, Wlassics és Széchenyi Gyula miniszterek, valamint Gromon Dezső államtitkár követték.

Ferenc József – szokásához híven – udvarias beszélgetéseket kezdeményezett, ennek során megjegyezte a parancsnoknak, hogy „a terem legszebb dísze a bájos hölgykoszorú”. A zenekar eljátszotta a néphimnusz, majd csárdást és keringőt, eközben az uralkodó több növendéket is megszólított: Aggházy,⁵⁵ Hermann,⁵⁶ Kollinay,⁵⁷ Regéczi Nagy,⁵⁸ Rajháty⁵⁹ és Beksics⁶⁰ növendékeket. „Amidőn őfelsége továbbhaladt, József főherceg a növendékekhez fordulva a következő szavakkal figyelmeztette őket: Sohase felejtsek el, hogy magukat a király ifjúkorukban megszólítani kegyeskedett.” Ferenc József több termet is megtekintett és arra buzdította a bálozókat, hogy táncoljanak, majd a miniszterelnökkel és több miniszterrel váltott pár szót, végül tíz óra körül elhagyta az intézetet. Kisvártatva az uralkodóház tagjai is követték, a vendégek pedig reggelig mulattak.

A zászlószentelés alkalmából az uralkodó a következőket tüntette ki: Nyíri Sándor vezérkari ezredes, akadémiai parancsnok (az Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya), Vághó Ignác százados és Nagy Pál vezérkari százados (Katonai Érdemkereszt), továbbá elrendelte, hogy Hajts Lajos⁶¹ és Nagy László századosoknak a legfelsőbb megelégedés kifejezése tudtul adassék. (Utóbbi elismerés a Bronz Katonai Érdemérem adományozásával járt együtt.)

Az egésznapos rendezvényről a napilapok részletesen beszámoltak, ezekből egy-egy példányt a Ludovika Akadémia könyvtára megőrzött emlékül.

*A zászló és tartozékainak leírása*⁶²

A kiegyezést követően létrejött honvédség zászlóaljakra szerveződött, melyek zászlókat kaptak. Az 1869 M. m. kir. zászlóaljzászló előlapján a magyar középcímer látható ívelt címerpajzson, melyet lebegő angyalok tartanak. A címer felett lebeg a korona. Hátlapjára Ferenc József névjelét hímezték, a szabad széleken egymással

55 Aggházy Kamil, vitéz (Budapest, 1882. 11. 01 – Budapest, 1954. 09. 14.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. Hadtörténész, a Hadtörténeti Múzeum alapítója, igazgatóhelyettese, majd igazgatója. NN 666958.

56 Hermann Károly Jakab (Újverbász, 1880. 02. 20. – ?). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata főhadnagy. Kis-Szögi 2026, 151.

57 Kollinay József (Lőcse, 1879. 10. 22. – ?). Katonatiszt (leszerelt: 1906. 12. 23.), legmagasabb ismert rendfokozata főhadnagy. RK 33 (49) (1906. 12. 18.), 408.; Kis-Szögi 2026, 151.

58 Regéczi Nagy Béla (Kisbér, 1879. 11. 27. – ?). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata őrnagy. RK 46 (98) (1919. 12. 17.), 2269.; Kis-Szögi 2026, 152.

59 Rajháty László (Dunaszentbenedek, 1882. 12. 23. – ?). Katonatiszt, legmagasabb ismert rendfokozata százados. RK 48 (37) (1921. 07. 30.), 502.; Kis-Szögi 2026, 148.

60 Beksics Olivér (Kazsok, 1879. 01. 04. – Pécs, 1941. 06. 09.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata vezérezredes. NN 917541.

61 Hajts Lajos Andor (Igló, 1866. 10. 27. – Budapest, 1933. 12. 01.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata címzetes tábornok. A Ludovika Akadémia tereptan, tereprajz, földmértan, terepfelvétel tanára, tanulmányvezető, a földmérő műszerek gondozója. Az Állami Térképészeti Intézet vezetője. Dezséri Bachó 1930, 967.; NN 669722.

62 Vö. Rada 1998, 774–780.

szembeforduló vörös, fehér, zöld, illetve vörös, fehér és kék ívelt háromszögekből álló pártázatot varrtak.⁶³

A vonatkozó rendelet csak 1876-ban jelent meg, addigra már az összes zászlót kiadták. A Monarchia idején már csak két új zászló készült: a soproni Honvéd Főreáliskola és a Ludovika Akadémia zászlaja. Ezek több tekintetben eltértek az 1869 M zászlótól: a címerpajzsra – ami egyenes oldalú és vízszintes felső élű – felkerült Fiume címere, a korona illeszkedik a pajzsra, továbbá a szembeforduló angyalok nem lebegnek, hanem állnak.⁶⁴

A Ludovika zászlajának két zászlólapja fehér nehézselyem, melyeket körben összevarrtak. A zászlólapok között merevítő bélés biztosítja a zászló tartását. A zászló alapmérete 130 x 104 cm, amihez három oldalról rávarrt 8 cm széles nemzetiszínű lángnyelves pártázat tartozik, mely a hosszú oldalakon 14-14, a rövidebb oldalon 11 háromszögből áll. A forduló megoldása nem szimmetrikus. Címeres oldalán egyenes oldalú pajzsra gondosan hímezve a magyar középcímer látható 91x70 cm nagyságban, melyet két, ezüsfonállal hímezett álló angyal tart. A címerpajzs felső éle vízszintes, erre illeszkedik a korona. A zászló névjeles oldalán 45,5x70 cm nagyságban látható színes selyem és aranyhímzéssel Ferenc József díszes magyar nyelvű monogramja (I. F. J.). (A császári és királyi hadsereg zászlóin az uralkodó nevének német monogramját – F. J. I. – használták.)

A zászlórúdról leírás nincs, ezért feltételezhető, hogy korabeli szabványos rudat használtak, ami 290 cm magas, 3,5 cm átmérőjű, pirosra festett rúd, alján 4 cm hosszú rézkupakkal. A zászlórúdra 124 aranyszeggel (soronként négyel) rögzítették a zászlólapot.

A zászlócsúcs magassága 26 cm. Egy 17 cm hosszú és 9,7 cm széles levél alapú aranyozott sárgarézből, valamint egy 9 cm hosszú, a csúcs alsó részéhez forrasztott vörösréz hüvelyből állt, mellyel csatlakozott a zászlórúdhhoz. A hüvelyt két helyen átfúrták, tartozott hozzá egy-egy csavar és szárnyas anya a rögzítéshez. A levél előlapján Magyarország koronás kiscímere, hátlapján pedig az I. F. J. monogramot erősítették egy-egy bronz csavarral. A zászlócsúcs súlya 490 gramm volt.

A zászlószalag⁶⁵ két szárból áll, mely középen felül csokrot alkot. A szarak egyik oldala fehér, a másik piros, aranyhímzéssel díszítettek, két végükön 15 cm hosszú arany rojtokkal vannak ellátva. A zászló címeres oldalán lévő világos szalagszáron aranyfonállal hímezett „Augusztia főhercegné”, alul pedig színes hímmel a Habsburg-címer látható. A piros szalagszáron „Isten áldása királyunkra, hazánkra!” felirat olvasható, alul angyalos magyar középcímerrel. A szalagok hátoldalán a „Budapest 1901. május hó 8 N.”, illetve „A honvéd Ludovika Akadémiának” feliratok olvashatók. A szalagcsokor 40 cm széles, közepén aranyhímzéssel csillag alakú díszítés látható.

63 Öltözeti és felszerelési szabályzat a magyar kir. honvédség részére, 1876, 107–109.

64 Cs. Kottra 2011, 116–117.

65 A magyar katonai zászlók zászlószalagjai – így a Ludovika Akadémia zászlajáé is – valószínűleg mind Oberbauer Alajos beszállító pesti műhelyében készülhettek. „Oberbauer A. utóda. Magyarország legrégibb templomberendező és zászlókészítő vállalata” – állt az egyházi szertartási eszközökről szóló hirdetésekben. A céget Oberbauer Alajos (1838–1883) alapította 1863-ban, vállalkozásának székhelye a Váci utca 41. alatt volt. Halálát követően a vállalkozást az özvegytől Kronberg József (1865–1927) és családja vette át, akik megtartották a patinás nevet. Terdik 2023, 79.; Cs. Kottra 2011, 120.

A csokor szárnyait és a szalagszárakat arannyal hímzett olaj- és tölgyfaleveles szegély díszíti. A zászlószalaghoz tartozik a csokorból kiinduló, 90-90 cm hosszú, 15 cm hosszú aranybojtban végződő aranyzsinór, valamint egy keskeny piros rögzítőszalag is. A zászlószalag tartozékaival együtt 1515 gramm súlyú.

A Ludovika Akadémia zászlaja, névjeles oldal

(Forrás: Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Zászlógyűjtemény I. sz. 2005.7.1./zl)

A zászlóhoz a feljegyzések alapján tartozott még egy tölgyfalomb-csokor tábori jelvényként, amit avatásokkor és a hőskönnapi díszelgések során erősítettek a zászlócsúcsra. Létezett egy fekete bőrkötésű ún. Zászlókönyv is, melybe a zászlóval kapcsolatos történeteket rögzítették. A visszaemlékezések alapján az utolsó bejegyzés a könyvbe 1951. június 12-én kelt, a bejegyző vitéz Almay Béla⁶⁶ vezérkari ezredes volt. Szintén a zászlóhoz tartoztak azok az eszközök, melyeket a zászlószenteléskor használtak. Ezeket az Akadémia múzeumában őrizték 1944-ig, amikor a zászlóval együtt Németországba menekítették, ahol végül nyomuk veszett. A következő tárgyakról van szó: egy aranyozott ezüst író toll, tokban; egy aranyozott ezüst kalapács, tokban (ezt használta az uralkodó és a főméltóságok); továbbá egy zászlószegező kalapács (nikkelezett), tokban.

⁶⁶ Almay Béla Károly Gábor, vitéz (Kolozsvár, 1900. 08. 21. – São Paulo, 1984. 08. 01.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. A Ludovika Akadémia tűzér híradószolgálat, légvédelmi szolgálat tanára, a tűzér híradóanyag kezelője. A Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének (MHBK) alapító tagja, braziliai főcsoportvezetője. Dezséri Bachó 1930, 961.; Almay 1984, 4.; [s. n.] 1985, 9.; Almay 1989, 7.; NN 1000469.

A zászlószentelés második évfordulóján, 1903. május 8-án kettős ünnepet tartottak a Ludovikán. Az Akadémia parancsnokának felterjesztésére báró Fejérváry honvédelmi miniszter elrendelte, hogy Augusztá főhercegné zászlószenteléskor elmondott buzdító szavait, továbbá a honvédség hódolatát, melyet József főherceg tolmácsolt,⁶⁷

A Ludovika Akadémia zászlaja, címeres oldal

(Forrás: Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Zászlógyűjtemény I. sz. 2005.7.1./zl)

illetve Ferenc József erre adott válaszát márványba vésve örökítsék meg. A táblát a kápolna külső, a nagyrétre néző falán helyezték el. Ezen a napon leplezték le gróf Buttler János szobrát is a Ludovika parkjában.⁶⁸

A zászló 1944-ig a parancsnoki irodában volt elhelyezve – az 1930-as években pedig egy ideig az intézmény múzeumában –, s a tisztavatásokon túl számos esemény fényét emelte. Budapestet mindössze kétszer hagyta el: részt vett 1938. november 11-én a kassai és 1940. szeptember 15-én a kolozsvári bevonuláson. 1944 őszén a Ludovika törzsével, az akadémikusokkal, valamint több ládányi irattal és múzeumi tárggyal Körmentre távozott. November 15-én esküdtek fel rá utoljára a frissen avatott tisztek (délelőtt Körmenten, délután pedig Hajmáskéren), majd 1945 elején Drezdába került. Több állomás után még ebben az évben vissza akarták juttatni Magyarországra, azonban ezt az amerikaiak megakadályozták. Így egy

⁶⁷ Az emléktábla-állítás tervét már 1901-ben megfogalmazták: decemberben történt a zászlóavatáskor elhangzott szövegek egyeztetése az érintettekkel. HFP 2301.

⁶⁸ Vö. [Vághó] 1903, 543–561.

raktárba került, ahol vízkár érte – ennek a nyomai láthatók rajta ma is –, majd kalandos úton visszajutott a ludovikásokhoz, akik híven őrizték. A zászló és tartozékai éveket-évtizedeket töltöttek Németországban, Braziliában és Argentínában, végül a zászlószalag 1975-ben, maga a zászló pedig 1986-ban került Kanadába, Calgaryba.

A Ludovika zászlójának hazatérése

A rendszerváltozást követően Magyarországról kivonultak a szovjet csapatok, az ország visszanyerte függetlenségét. 1992. január 12-én Antall József miniszterelnök a doni csata évfordulóján meghirdette a magyar katona becsületének visszaállítását,⁶⁹ így a zászló őrei elérkezettnek látták az időt arra, hogy a zászló hazatérjen.⁷⁰ Előzetes egyeztetéseket követően a zászlót Rada Tibor⁷¹ Kanadából Clevelandbe vitte, ott átadta Martonfalvy Hugónak,⁷² aki 1992. augusztus 16-án érkezett meg vele Budapestre. A zászlót a repülőtéren Kéri Kálmán egykori vezérkari ezredes, 1990-től ny. vezérezredes és országgyűlési képviselő vezetésével régi és új tisztekből álló bizottság fogadta, majd a Hadtörténeti Múzeumba vitték, ahol felszerelték egy új rúdra. A múzeumban egy ludovikás kiállítást készítettek elő a Ludovika Egyet ingolstadti múzeumban őrzött emlékeiből Siegler Egon,⁷³ a Ludovika Egyet elnöke és dr. Korsós László ezredes múzeumigazgató, valamint dr. Szakály Sándor osztályvezető megállapodása alapján. A zászló nyilvános átadása másnap történt

69 Antall 1992, 11–13.

70 A Ludovika zászló őrzése címen írt feljegyzést Martonfalvy Hugó, a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége központi vezetője. A feljegyzés tíz pontban határozza meg a zászlóval kapcsolatos tudnivalókat, a zászlóőrök feladatait, a megtekintés és a szállítás feltételeit. Az ideiglenes kiállításokkal kapcsolatos szállításokra vonatkozóan a 8. pont kimondja: „[...] Tilos a Zászlót Európába vinni.”. A 10. pont határoz az ideiglenes őrzés bevezetésével a zászló hazajuttatásáról: „10. A Zászló hazavételét a hősök tiszteletének és a katonabecsület Magyarországon való visszaállításától kell függővé tenni. Ennek megteremtéséhez szükséges, hogy a magyar nemzetgyűlés törvénybe iktassa, hogy a volt magyar királyi fegyveres erők azon tagjai, akik a második világháború idejében harci események következtében, vagy szolgálatuk teljesítése közben, vagy hadifogságban veszítették el életüket, hősi halottakká nyilváníttassanak. Ennek megtörténte után a Zászló hazajuttatásának részleteit a magyar kormánnyal kell részleteiben megbeszélni.” A Calgaryban 1988. március 6-án kelt feljegyzést Martonfalvayn kívül aláírták még: Rada Tibor (mint intézkedő zászlóőr), ifj. vitéz Duka László, Dániel János és ifj. Szakonyi András. Martonfalvy, 1988.

71 Rada Tibor (Budapest, 1925. 07. 05. – Calgary, 2011. 11. 15.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata hadnagy, rehabilitált alezredes. A világháborút követően műszaki rajzoló, újságíró, képzőművész. A Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének (MHBK) Calgary-i fősportvezetője. A Ludovika Akadémia zászlóőre. Siposné Kecskeméthy 2013, 178–182.; Szabó Palócz 2020, 38.; NN 695604.

72 Martonfalvy Hugó, vitéz (? , 1923. – Glen Cove, 2008. 09. 05.). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata hadnagy, rehabilitált főhadnagy. A világháborút követően tervezőmérnök. Az MHBK központi vezetője (1988. 03. 28. – 2003. 12. 31.). A Ludovika Akadémia zászlajával kapcsolatban ő folytatott tárgyalásokat a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum vezetőivel. 1992. január 2-án kelt, ifj. Duka László zászlóőrnek írt levelében utasítást ad arra, hogy a zászlót adja át Rada Tibor zászlóőrnek azért, hogy ő a zászlót több amerikai nagyvárosba elvigye és az ottani bajtársi közösségnek bemutassa, mielőtt augusztusban Magyarországra szállítják. Martonfalvy Hugó levele ifj. Duka Lászlóhoz (Glen Cove, New York, USA, 1992. 01. 02.); Detre 2005, 7–8.

73 Siegler Egon (? – ?). Katonatiszt, legmagasabb rendfokozata főhadnagy, rehabilitált ezredes. Katonai pályafutását a világháborút követően a Németországi Szövetségi Köztársaság haderejében, a Bundeswehrrben folytatta. A németországi magyar katonai emigráció aktív alakja, a Ludovika Egyet elnöke. Nemeskéri-Kiss 1997, 128.; Rada 1998, 781.

a Hadtörténeti Múzeum udvarán, ünnepélyes körülmények között. Az eseményre számos volt ludovikás érkezett a világ különböző országaiból. Augusztus 19-én a Ludovika Akadémia nagyrétjén, ahol az 1901. évi zászlószentelő ünnep lezajlott, ludovikás világtalálkozót tartottak, melyen kb. 1500 egykori ludovikás és más, a világháborúban vagy előtte katonai iskolát végzett jelent meg. A tervek szerint a világtalálkozón a zászló is megjelent volna, azonban ehhez végül a zászló állapotára való hivatkozással a múzeum nem járult hozzá.⁷⁴

RÖVIDÍTÉSEK

HFP	Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok
NN	Nemzeti Névtér
PIM	Petőfi Irodalmi Múzeum Névtér
RK	Rendeleti Közlöny

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

- Halotti anyakönyv, Budapest, IX. kerület, 1922. Bejegyzés száma: 3624.
- Halotti anyakönyv, Budapest, VI. kerület, 1936. Bejegyzés száma: 1624.
- Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 410. doboz 790. (1901)
- Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 410. doboz 821. (1901)
- Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 410. doboz 845. (1901)
- Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 419. doboz 1007. (1901)
- Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 419. doboz 1034. (1901)
- Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 416. doboz 2301. (1901)
- Martonfalvy Hugó levele ifj. Duska Lászlóhoz (Glen Cove, New York, USA, 1992. 01. 02.)
- Martonfalvy Hugó, 1988. *A Ludovika zászló őrzése*. Feljegyzés [gépirat]. (Glen Cove, New York, USA, 1988. 03. 06.)

Könyvek, könyvfejezetek

- Balla Tibor 2022. *A honvédtisztképzés irányítóinak arcképcsarnoka*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Balla Tibor 2024. *Tábornoki portrék a dualizmus időszakából. Az osztrák-magyar fegyveres erő Ludovika Akadémiát végzett irányítói, 1872–1918*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Cs. Kottra Györgyi 2011. *Magyar zászlók a honfoglalástól napjainkig*. [Budapest]: Kossuth Kiadó – Hadtörténeti Intézet és Múzeum.

74 Rada 1998, 781–782. A Ludovika Akadémia zászlaját jelenleg is a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeumban őrzik.

- Dezséri Bachó László (szerk.) 1930. *A Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története*. Budapest: Ludovika Akadémia.
- Kis Péter, Szögi László 2026. *A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia növendékei 1883–1918*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó
- Medvey Lajos 1939. *Vezető Budapest szobrai megtekintéséhez*. Budapest: Mérnökök Nyomdája.
- Nemeskéri-Kiss Miklós 1997. Vándorlásom nyugat felé, 1945-1947. Egy gödi katonatiszt viszontagságai a második világháború befejezése után.
In Bátorfi József (szerk.), Gyüre János (szerk.): Gödi almanach [1997]. *Fejezetek Göd történetéből* 126–187. [Göd]: Göd Nagyközség Önkormányzata.
- Négyesi Lajos 2021. *Ludovika*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Rada Tibor 1998. *A Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglalt története, 1830–1945. 1. kötet*. Calgary – Budapest: Bánkuty Géza – Gálos-Nyomdász Kft.
- Terdik Szilveszter 2023. *A magyarországi görögkatolikusok és a képzőművészet, 1780–1972*. Nyíregyháza: Szent Átanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola.
- Vér Eszter Virág 2009. Udvari reprezentáció a Budai Királyi Palotában, 1867-1916.
Az udvari bálók és fogadások.
In Gergely Jenő (főszerk.): *Tanulmányok a 19–20. század történelméből*. 92–114. Budapest: ELTE Történettudományi Doktori Iskola.
- Folyóiratcikkek
- [s. n.] 1901a. Időjárás. *Pesti Hírlap*, 23 (125) (1901. 05. 08.): 11.
- [s. n.] 1901b. A Ludovika Akadémia zászlószentelése. Nemzeti ünnep. *Ludovika Akadémia Közlönye*, 28 (4): 333–348.
- [s. n.] 1901c. A Ludovika Akadémia zászlószentelő ünnepe. *Ludovika Akadémia Közlönye*, 28 (5–6): 441–463.
- [s. n.] 1901d. Gyász József főherceg családjában. *Magyar Nemzet*, 20 (90) (1901. 04. 01.): 4.
- [s. n.] 1927. Meghalt Drechsler Béla vendéglős. *Vendéglősök Lapja*, 43 (17) (1927. 09. 05.): 5.
- [s. n.] 1932. Gyászrovat. *Budapesti Hírlap*, 52 (174): 8.
- [s. n.] 1956. Halálozás. *Dunántúli Napló*, 13 (213): 7.
- [s. n.] 1985. Vitéz Almay Béla. *Bajtársi Levél*, 38 (1): 9.
- Almay Béla 1989. A Székely Hadosztály 1918–19-ben. *Hadak Útján*, 41 (403): 7–9.
- Almay Lajos 1984. Vitéz Almay Béla [nekrológ]. *Katolikus Magyarok Vasárnapja*, 91 (33): 4.
- Detre Gyula 2005. Vitéz Detre Gyula László. *Hadak Útján*, 57 (500): 7–8.
- Istvánffy Miklós 1899: A Ludovika Akadémia Közlönyének munkatársai. *Ludovika Akadémia Közlönye*, 26 (6–7): 610–709.
- Mészáros Zoltán 2025a. A Ludovika Akadémia Közlönye a századfordulón (1898–1907). *Honvédségi Szemle*, 153 (2): 118–133.
<https://doi.org/1035926/HSZ.2025.2.10>
- Mészáros Zoltán 2025b. Katonaszív. Vághó Ignác parainézise a Ludovika Akadémia Közlönyében. *Hadtudomány*, 35 (2): 54–70.
<https://doi.org/10.17047/HADTUD.2025.35.2.54>
- Rada Tibor 1992. Újjászületett szobrok a Ludovikán. *Hadak Útján*, 44 (423): 4–5.
- Siposné Kecskeméthy Klára 2013. Rada Tibor, a Ludovika krónikása. Egy méltatlanul elfelejtett életút. *Sereg Szemle*, 11 (4): 178–185.
- Szabó Palócz Attila 2020. A Halesz-dűlőtől nyugatra. Szent István szellemében: életutak a felvidéki, vagyis a mai Szlovákiához tartozó Zsolnától a magyarországi Veregyházaon át a kanadai Calgaryig. *Családi Kör*, 31 (34): 38.
- Szakály Sándor 1984. Az ellenforradalmi Magyarország (1919–1944) haderejének felső vezetése. Adattár. 2. rész. L–Z. *Hadtörténelmi Közlemények*, 31 (3): 567–598.
- Szakály Sándor 2024. Magyar katonai attasék a Szocialista Szovjetköztársaságok Uniójában 1935 és 1941 között. *Felderítő Szemle*, 23 (2): 87–107.
- [Vághó Ignác] 1903. A Ludovika Akadémia kettős emlékünnepe. *Ludovika Akadémia Közlönye*, 30 (5): 543–561.

Szabályzatok, rendeletek

Öltözeti és felszerelési szabályzat a magyar kir. honvédség részére 1876. Budapest: Légrády Testvérek.

Rendeleti Közlöny a magyar királyi Honvédség számára. Személyes ügyek, 29 (6) (1902. 02. 18.).

Rendeleti Közlöny a magyar királyi Honvédség számára. Személyes ügyek, 33 (49) (1906. 12. 18.).

Rendeleti Közlöny a magyar királyi Honvédség számára. Személyes ügyek, 40 (25) (1913. 05. 10.).

Rendeleti Közlöny a magyar királyi Honvédség számára. Személyes ügyek, 43 (158) (1916. 12. 16.).

Rendeleti Közlöny a magyar királyi Honvédség számára. Személyes ügyek, 46 (98) (1919. 12. 17.).

Rendeleti Közlöny a magyar királyi Honvédség számára. Személyes ügyek, 48 (37) (1921. 07. 30.).

Internetes hivatkozások

Éghajlati adatsorok. Budapest. Napi adatok. 1901. május.

https://www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_adatsorok/Budapest/adatok/napi_adatok/main.php?y=1901&m=05 (Letöltés ideje: 2026. 05. 15.)

Hegedűs Elemér 2017: Bileczky Ede.

https://www.szivk.hu/wp-content/uploads/2017/08/bileczky_edo.pdf (Letöltés ideje: 2026. 04. 20.)

NN [Nemzeti Névtér]. Személynévtér. <https://magyarnemzetinevter.hu/person/>

PIM [Petőfi Irodalmi Múzeum Névtér]: <https://opac-nevter.pim.hu/>